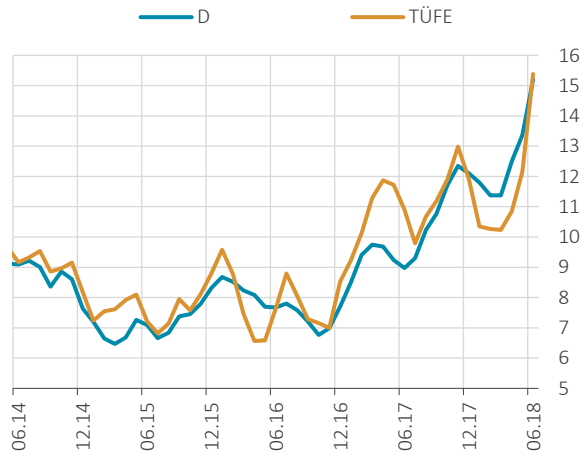

3. Enflasyon Gelişmeleri

İlk çeyrekte yatay bir görünüm sergileyen yıllık tüketici enflasyonu, yılın ikinci çeyreğinde 5,16 puan artarak yüzde 15,39 seviyesine ulaşmıştır (Grafik 3.1). Enflasyon alt gruplar genelinde yükselirken, özellikle gıda, temel mal ve enerji kalemlerinin katkısındaki artış dikkat çekmiştir (Grafik 3.2). İkinci çeyrekte Türk lirası döviz kuru sepeti karşısında yüzde 16 civarında değer kaybetmiş; Türk lirasındaki zayıflama son bir yılda yüzde 35'lere ulaşarak enflasyon görünümünü olumsuz etkileyen temel unsur olmuştur. Bu dönemde petrol ve emtia fiyatları da yukarı yönlü bir seyir izlemiştir. Döviz kuru gelişmeleri ve bazı ürünlerdeki olumsuz arz koşulları neticesinde işlenmemiş gıda fiyatlarına bağlı olarak gıda enflasyonunda sert bir yükseliş kaydedilmiştir. Temel mal enflasyonu, döviz kuru geçişkenliği yüksek ve görece hızlı olan dayanıklı tüketim malları öncülüğünde yükselirken, talep koşullarının seyri grup enflasyonundaki yukarı yönlü görünümü desteklemiştir. Bu dönemde enerji enflasyonundaki belirgin hızlanmada, döviz kuru etkilerine ek olarak uluslararası petrol fiyatlarındaki artışın da etkisi hissedilmiştir. Diğer taraftan, akaryakıt ürünlerinde yapılan vergi düzenlemesi ile getirilen sabit fiyat uygulaması (maktu özel tüketim vergi tutarlarının yurt içi rafineri çıkış fiyatlarında meydana gelecek değişimler kapsamında yeniden belirlenmesi) enerji enflasyonunda daha olumsuz bir görünümü sınırlamıştır.¹

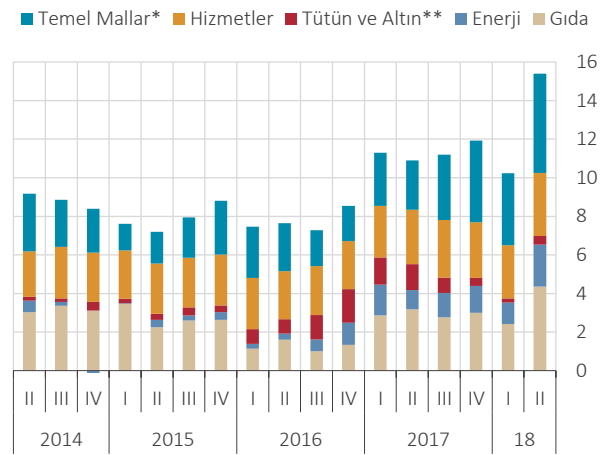
2018 yılının ilk çeyreğinde güçlü seyreden iktisadi faaliyetin, ikinci çeyrekte yavaşlayarak dengelenme sürecine girdiği görülmektedir. Ancak, talep koşullarının enflasyon üzerindeki etkisinin zayıflamakla birlikte, ikinci çeyrek itibarıyla enflasyonist seviyelerde seyretmeye devam ettiği değerlendirilmektedir. Turizmdeki güçlü toparlanmanın sürmesi, bu sektörle bağlantısı güçlü kalemlerde enflasyon baskılarını artırmaktadır. Bu dönemde enflasyon beklentileri önemli ölçüde bozulmuş; enflasyonun ulaştığı yüksek seviyeler başta hizmet fiyatları olmak üzere endeksleme davranışının güçlü olduğu kalemleri olumsuz etkilemeye devam etmiştir. Reel birim ücretlerde de bir önceki yıla kıyasla artış izlenmiştir. 2016 yılı son çeyreğinden bu yana yüksek seyreden üretici enflasyonunun yüzde 23,71'e ulaşmasıyla, tüketici fiyatları üzerinde üretici fiyatları kaynaklı belirgin bir maliyet baskısı hissedilmiştir.

Grafik 3.1: TÜFE ve D Endeksi (İşlenmemiş Gıda ile Alkol-Tütün Dışı TÜFE, Yıllık % Değişim)

Kaynak: TÜİK.

Grafik 3.2: Yıllık Tüketici Enflasyonuna Katkı (% Puan)

Kaynak: TCMB, TÜİK.

* Temel Mallar: Gıda, enerji, alkollü içecekler ve tütün ile altın dışında kalan mallar.

** Tütün ve Altın: Alkollü içecekler ve tütün ürünleri ile altın.

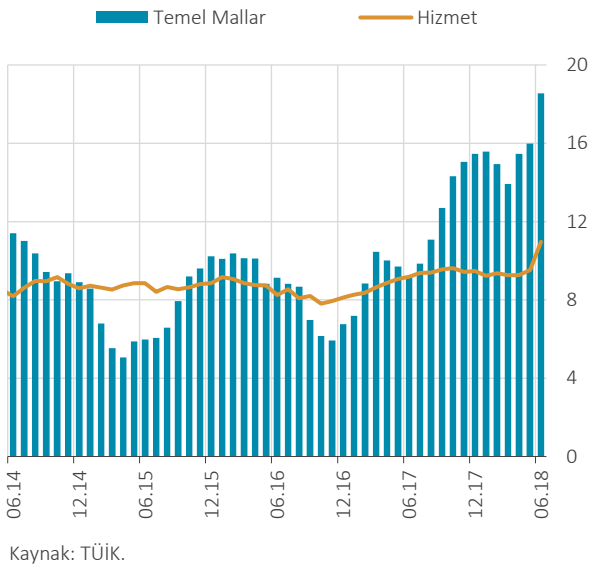
¹ Benzer şekilde, tütün ürünlerinde Temmuz ayı itibarıyla nispi ÖTV oranı düşürülmüş, maktu ÖTV tutarı ise yükseltilmiştir. Bu değişikliklerle birlikte kısa vadede tütün ürünleri fiyatları kaynaklı enflasyon baskıları sınırlanmıştır. Konuya dair kısa ve orta/uzun vadeli kazanımlar Kutu 3.1'de ele alınmaktadır.

Özetle, yılın ikinci çeyreğinde enflasyon sert bir biçimde yükselirken artış alt gruplar geneline yayılmıştır. Çekirdek göstergelerin yıllık enflasyonunda ve ana eğiliminde belirgin bir bozulma izlenmiş; yayılım endekslerine göre ekonomik birimlerin fiyat artırma eğilimi oldukça güçlenmiştir. Mevcut durumda enflasyon ve enflasyon beklentilerinin bulunduğu yüksek seviyeler fiyatlandırma davranışları üzerinde risk oluşturmaya devam etmektedir. Toplam talep koşullarının enflasyon üzerindeki etkisinin kademeli olarak zayıflamaya devam edeceği öngörüsü korunmakla birlikte, son dönemde Türk lirasındaki değer kaybıyla oldukça belirginleşen maliyet yönlü baskılar ve bunun olası ikincil etkileri enflasyon görünümünü olumsuz etkilemektedir.

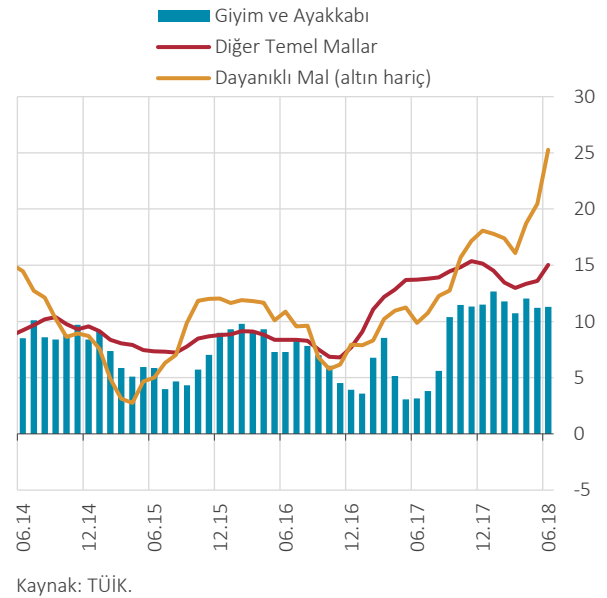
3.1 Temel Enflasyon Görünümü

Temel mal grubu yıllık enflasyonu yılın ikinci çeyreğinde 4,62 puan artarak yüzde 18,55 olmuştur (Grafik 3.1.1). Bu gelişimde döviz kurunun birikimli etkileri öne çıkarken, toplam talep koşullarındaki görünüm de enflasyondaki yükselişi desteklemiştir. Enflasyondaki artış alt gruplar geneline yayılırken, en belirgin yükseliş kur geçişkenliğinin yüksek ve hızlı olduğu dayanıklı tüketim mallarında kaydedilmiştir (Grafik 3.1.2).

Grafik 3.1.1: Temel Mal ve Hizmet Grubu Fiyatları (Yıllık % Değişim)

Grafik 3.1.2: Temel Mal Fiyatları (Yıllık % Değişim)

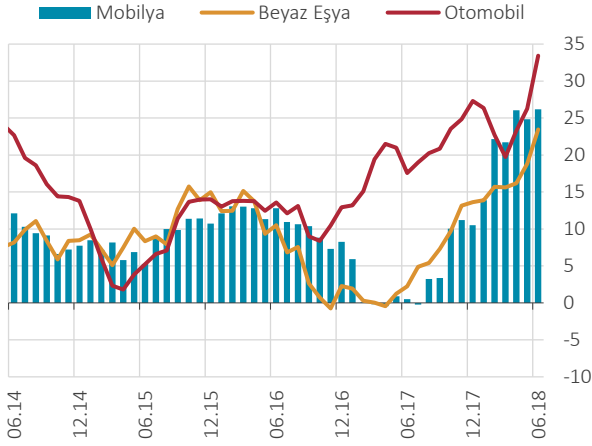

İkinci çeyrekte dayanıklı mal fiyatları yüzde 8,22 oranında artmış; grup yıllık enflasyonu da 9,19 puan yükselerek yüzde 25,27 olmuştur (Grafik 3.1.2). Bu gelişimde birikimli döviz kuru etkilerinin gözlemlendiği otomobil ve beyaz eşya gibi ithal bileşeni yüksek ürünler belirleyici olurken, talep koşullarındaki görünüm de fiyat artışlarını desteklemiştir (Grafik 3.1.3). Giyim grubu yıllık enflasyonu bu dönemde 0,56 puan artarak yüzde 11,30 olmuştur (Grafik 3.1.2). Türk lirasındaki zayıflamanın yanı sıra ihracat ve turizm sektöründeki güçlü seyrin desteklediği giyim talebinin bu görünümde etkili olduğu değerlendirilmektedir. Aynı dönemde dayanıklı mallar ve giyim dışındaki diğer temel mallarda da enflasyon yukarı yönlü bir seyir izlemiştir. Bu grupta fiyat artışlarına en belirgin katkı, konut bakım ve onarımına yönelik malzemeler, kişisel bakım ürünleri, ev tekstili ile ulaştırma araçlarının yedek parça ve aksesuarlarından gelmiştir. Özetle, son dönem döviz kuru gelişmelerinin bir sonucu olarak temel mallar grubunda fiyat artışları alt kalemler geneline yayılırken, enflasyonun ana eğiliminde belirgin bir hızlanma kaydedilmiştir (Grafik 3.1.4).

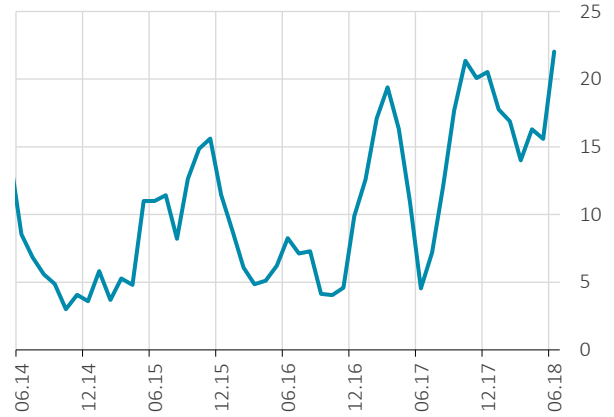
Tablo 3.1.1: Mal ve Hizmet Grubu Fiyatları (Üç Aylık ve Yıllık % Değişim)

	2017				2018		
	II	III	IV	Yıllık	I	II	Yıllık
TÜFE	1,49	1,32	4,31	11,92	2,77	6,23	15,39
1.Mallar	1,12	0,58	5,80	12,99	2,83	7,16	17,26
Enerji	-2,26	3,46	4,88	10,41	2,11	5,60	16,99
Gıda ve Alkolsüz İçecekler	-0,39	-1,16	5,70	13,79	6,06	7,29	18,89
İşlenmemiş Gıda	-2,95	-5,60	8,74	15,55	6,71	12,50	23,23
İşlenmiş Gıda	2,17	3,08	3,04	12,20	5,43	2,22	14,47
Temel Mallar	4,44	0,58	7,51	15,45	0,88	8,67	18,55
Giyim ve Ayakkabı	14,46	-5,90	13,17	11,51	-9,15	15,04	11,30
Dayanıklı Mallar (Altın Fiyatları Hariç)	0,27	3,37	7,58	18,08	4,09	8,22	25,27
Mobilya	1,71	3,88	7,30	10,49	7,35	5,46	26,19
Elektrikli ve Elektriksiz Aletler	-0,31	1,65	4,72	10,24	1,39	4,87	13,18
Otomobil	-0,29	4,32	10,27	27,30	4,39	11,11	33,43
Diğer Dayanıklı Mallar	2,99	2,58	0,90	12,77	3,76	5,98	13,83
Giyim ve Dayanıklı Dışı Temel Mallar	2,86	2,09	3,10	15,13	4,34	4,74	15,04
Alkollü İçecekler Tütün Ürünleri ve Altın	-0,18	0,82	1,18	5,96	1,37	3,15	6,66
2. Hizmetler	2,33	3,06	0,95	9,47	2,62	3,93	10,96
Kira	1,93	2,75	2,35	9,21	1,99	2,20	9,62
Lokanta ve Oteller	2,90	3,84	1,65	11,47	2,81	4,40	13,30
Ulaştırma	3,41	4,20	0,44	12,46	1,18	4,48	10,64
Haberleşme	0,85	0,54	0,12	1,87	-0,72	6,45	6,38
Diğer Hizmetler	2,14	2,93	0,17	9,39	4,45	3,51	11,47

Kaynak: TCMB, TÜİK.

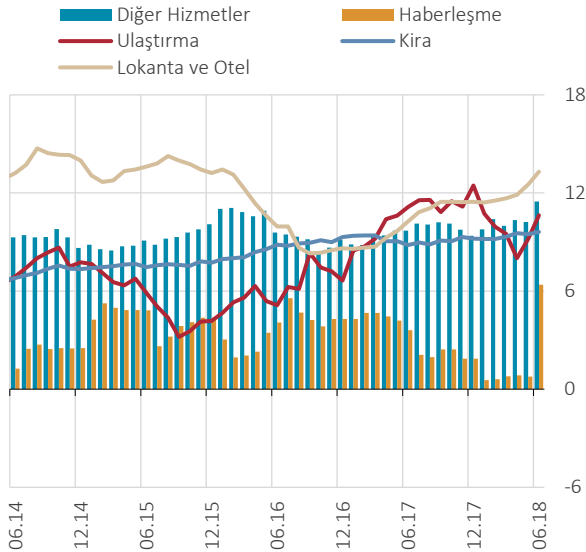
Grafik 3.1.3: Seçilmiş Dayanıklı Tüketim Malı Fiyatları
(Yıllık % Değişim)

Kaynak: TÜİK.

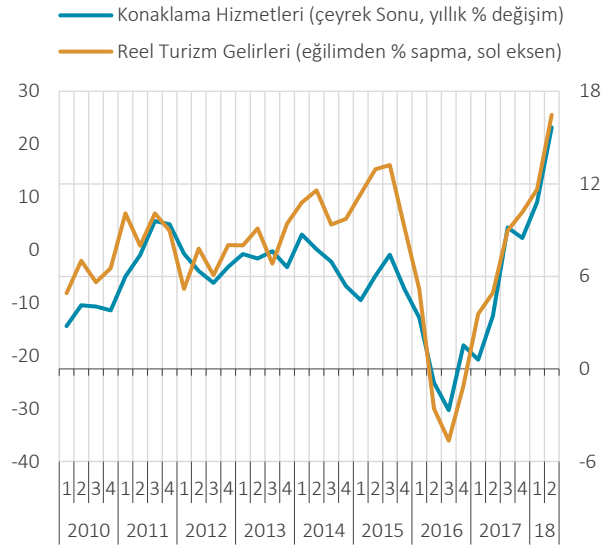
Grafik 3.1.4: Temel Mal Fiyatları (Mevsimsellikten Arındırılmış, Yıllıklandırılmış 3 Aylık Ortalama % Değişim)

Kaynak: TCMB, TÜİK.

Hizmet fiyatları yılın ikinci çeyreğinde yüzde 3,93 oranında artmış; grup yıllık enflasyonu 1,70 puan yükselerek yüzde 10,96 olmuştur (Grafik 3.1.1). Bu dönemde yıllık enflasyon tüm alt gruplarda artış kaydetmiştir (Grafik 3.1.5).

Grafik 3.1.5: Alt Gruplar İtibarıyla Hizmet Fiyatları
(Yıllık % Değişim)

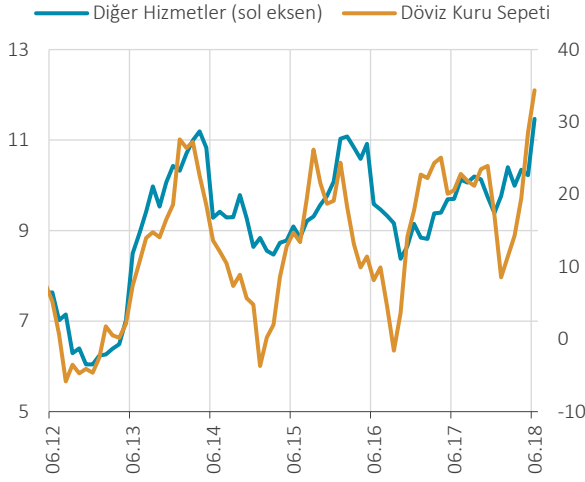
Kaynak: TÜİK.

Grafik 3.1.6: Konaklama Hizmetleri ve Turizm Gelirleri
(Yıllık % Değişim ve Eğilimden Sapma)

Kaynak: TCMB, TÜİK.

Hizmet grubu enflasyonundaki artışa en belirgin katkı haberleşme grubundan gelmiştir. Bu grupta yıllık enflasyon internet hizmeti fiyatlarına bağlı olarak 5,60 puan artışla yüzde 6,38'e yükselmiştir. Bu dönemde yemek ve konaklama hizmetleri olarak iki ana başlık altında toplanan lokanta ve otel grubunda yıllık enflasyon yüzde 13,30 seviyesine ulaşmıştır. Bu gelişmede gıda fiyatlarındaki artışların yanı sıra turizmdeki güçlü görünümün etkisi hissedilmiştir. Özellikle turizmle yakından ilişkili olan konaklama hizmetlerinde yıllık enflasyonunun yaklaşık 5 puan artışla yüzde 15,67'ye ulaşması dikkat çekmiştir (Grafik 3.1.6). Bu dönemde ulaştırma hizmetleri enflasyonu Türk lirasındaki değer kaybı, petrol fiyatlarındaki gelişmeler ve iç turizmdeki olumlu görünüme bağlı olarak yüzde 10,64'e yükselmiştir. Diğer taraftan akaryakıtta gidilen sabit fiyat uygulaması ulaştırma enflasyonunda daha olumsuz bir görünümü sınırlamıştır. Döviz kurunun gecikmeli etkileri ve geriye dönük endeksleme davranışlarının izlendiği diğer hizmetler grubunda yıllık enflasyon yüzde 11,47'ye yükselirken, kira grubu enflasyonu da bu dönemde yükselişini sürdürmüştür.

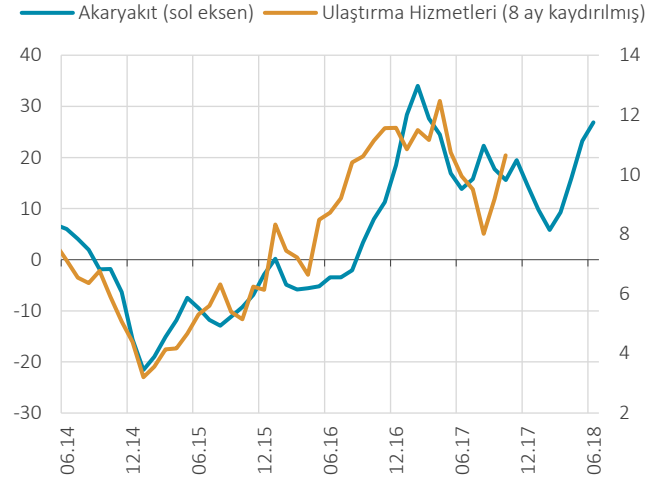
Grafik 3.1.7: Diğer Hizmetler ve Döviz Kuru Sepeti*
(Yıllık % Değişim)

Kaynak: TCMB, TÜİK.

* Türk lirasının euro ve ABD doları karşısındaki değerinin ortalamasıdır.

Grafik 3.1.8: Ulaştırma Hizmetleri ve Akaryakıt Fiyatları*
(Yıllık % Değişim)

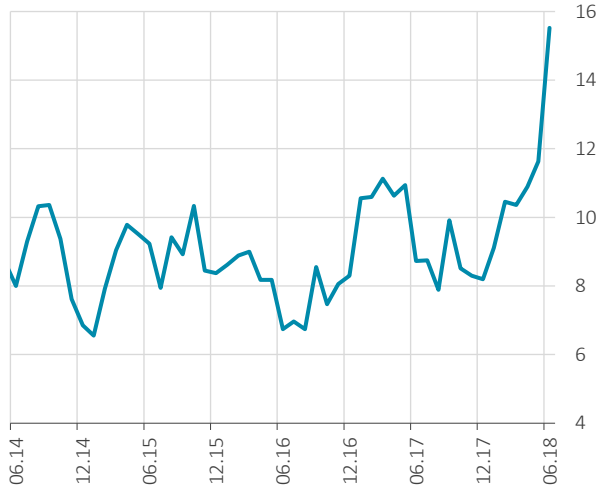

Kaynak: TCMB, TÜİK.

* Ulaştırma hizmetleri yıllık yüzde değişimi 8 ay geriye kaydırılmıştır.

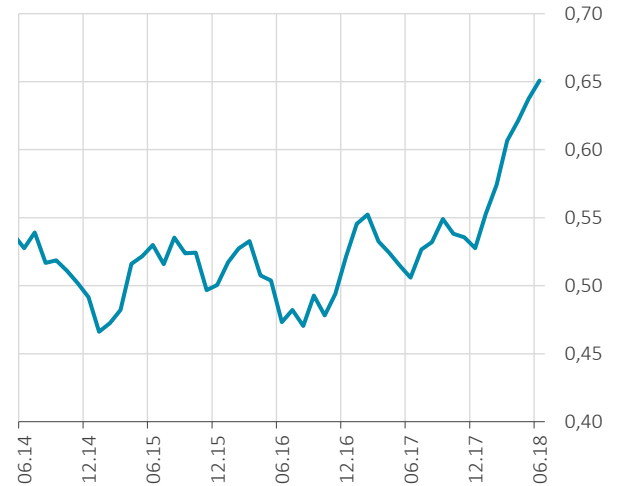
Hizmet sektöründe gerek enflasyonun ana eğilimi gerekse yayılım endeksinin ima ettiği fiyat artırma eğilimi önemli ölçüde yükselerek, fiyatlama davranışlarında belirgin bir bozulmaya işaret etmiştir (Grafik 3.1.9 ve Grafik 3.1.10). Enflasyon ve enflasyon beklentilerinin yüksek seviyesi, Türk lirasındaki zayıf seyir, gıda enflasyonundaki bozulma ve turizm sektöründeki canlılık hizmet enflasyonunda yüksek seviyelerin devamına neden olmaktadır. Ayrıca, düşük verimlilik ve ücret ayarlamalarına bağlı olarak yükselen reel birim iş gücü maliyetleri de emek yoğun yapısı itibarıyla hizmet enflasyonunu olumsuz yönde etkilemektedir.

Grafik 3.1.9: Hizmet Fiyatları (Mevsimsellikten Arındırılmış, Yıllıklandırılmış 3 Aylık Ortalama % Değişim)

Kaynak: TCMB, TÜİK.

Grafik 3.1.10: Hizmet Fiyatları Yayılım Endeksi*
(Mevsimsellikten Arındırılmış, 3 Aylık Ortalama)

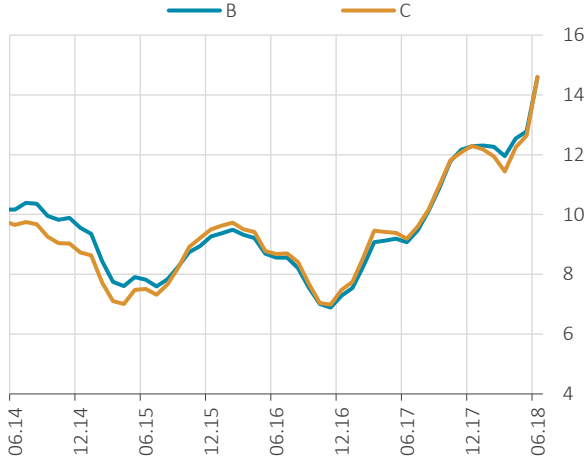

Kaynak: TCMB, TÜİK.

* Yayılım endeksi, fiyatı artan maddelerin sayısı ile fiyatı azalan maddelerin sayısı arasındaki farkın toplam madde sayısına oranı olarak hesaplanmaktadır.

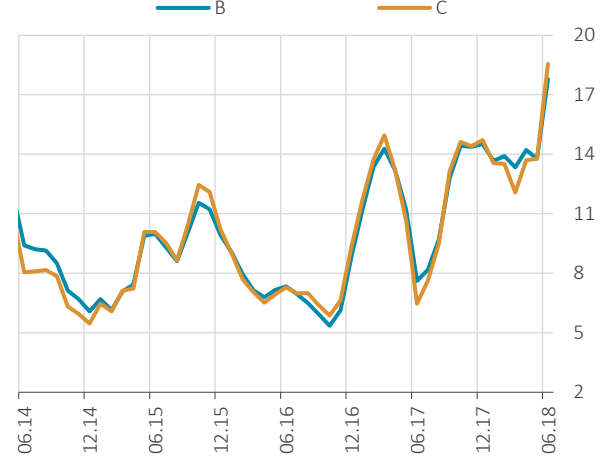
Çekirdek enflasyon göstergelerinden B ve C endeksi yıllık enflasyonları, temel mal ve hizmet fiyatlarındaki gelişmeler neticesinde bir önceki çeyreğe kıyasla sırasıyla 2,63 ve 3,16 puan artarak yüzde 14,58 ve yüzde 14,60 olmuştur (Grafik 3.1.11). Bu dönemde mevsimsellikten arındırılmış verilerle çekirdek enflasyon göstergelerinin ana eğiliminde de belirgin bir bozulma izlenmiştir (3.1.12).

Grafik 3.1.11: B ve C Endeksi (Yıllık % Değişim)

Kaynak: TÜİK.

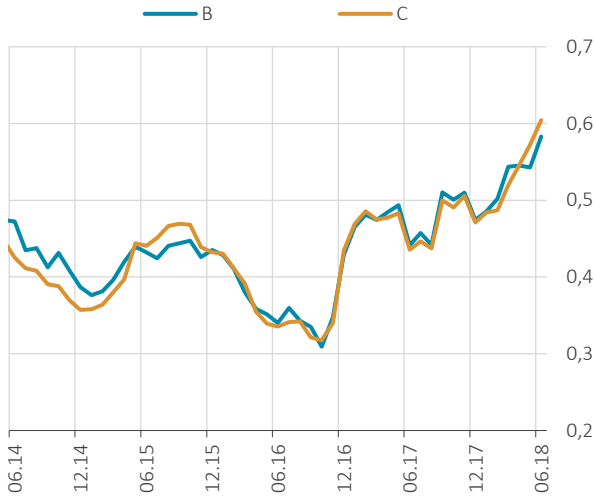
Grafik 3.1.12: B ve C Endeksi (Mevsimsellikten Arındırılmış, Yıllıklandırılmış, Üç Aylık Ortalama % Değişim)

Kaynak: TCMB, TÜİK.

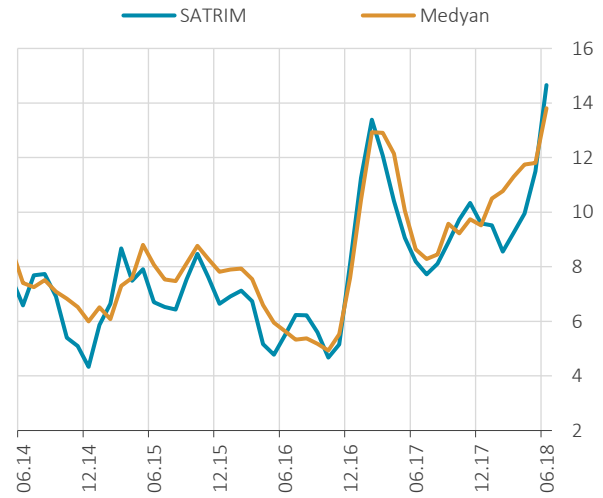
Çekirdek göstergelere ilişkin yayılım endekslerine göre ekonomik birimlerin fiyat artırma eğilimi oldukça güçlenmiştir (Grafik 3.1.13). TCMB bünyesinde takip edilen alternatif ana eğilim göstergelerinden Medyan ve SATRIM'de de sert bir yükseliş gözlenmiştir (Grafik 3.1.14). Özetle, eğilim ve fiyatlama davranışına ilişkin takip edilen göstergeler, enflasyonun ana eğiliminde kayda değer bir bozulmaya işaret etmiştir.

Grafik 3.1.13: B ve C Yayılım Endeksleri (Mevsimsellikten Arındırılmış Üç Aylık Ortalama)

Kaynak: TCMB, TÜİK.

Grafik 3.1.14: Temel Enflasyon Göstergeleri SATRIM* ve Medyan** (Yıllıklandırılmış Üç Aylık Ortalama, %)

Kaynak: TCMB, TÜİK.

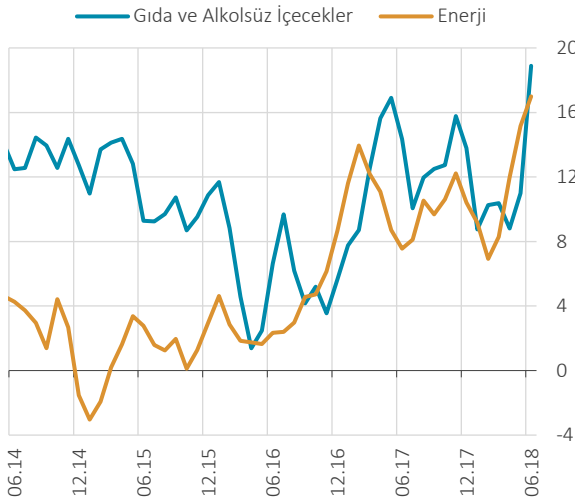
* SATRIM: Mevsimsellikten arındırılmış veriler ile hesaplanan budanmış ortalama enflasyon.

** Medyan: Mevsimsellikten arındırılmış 5 basamaklı alt fiyat endekslerinin medyan aylık enflasyonu.

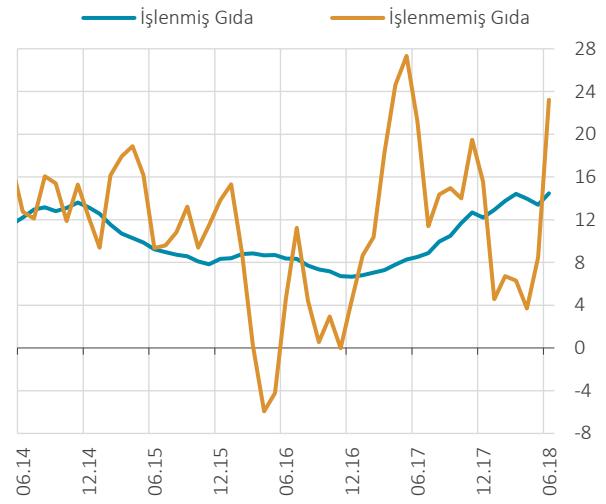
3.2 Gıda, Enerji ve Alkol-Tütün Fiyatları

Mart ayında yüzde 10,37 seviyesinde olan gıda grubu yıllık enflasyonu ikinci çeyrekte yaklaşık 8,52 puanlık artışla yüzde 18,89'a yükselmiştir (Grafik 3.2.1). Bu gelişmede işlenmemiş gıda fiyatlarında gözlenen sert artış belirleyici olurken, işlenmiş gıda enflasyonunda yüksek seviyeler korunmuştur (Grafik 3.2.2). Gıda fiyatlarının seyrinde Türk lirasındaki değer kaybı, bazı sebze ürünlerindeki olumsuz arz koşulları, Ramazan ayına bağlı dönemsel etkiler ile turizm kaynaklı talep koşullarının etkileri izlenmiştir.

Grafik 3.2.1: Gıda ve Enerji Fiyatları (Yıllık % Değişim)

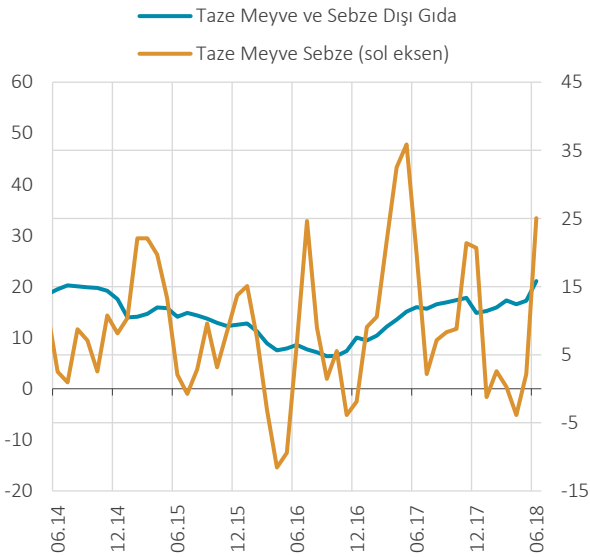

Grafik 3.2.2: Gıda Fiyatları (Yıllık % Değişim)

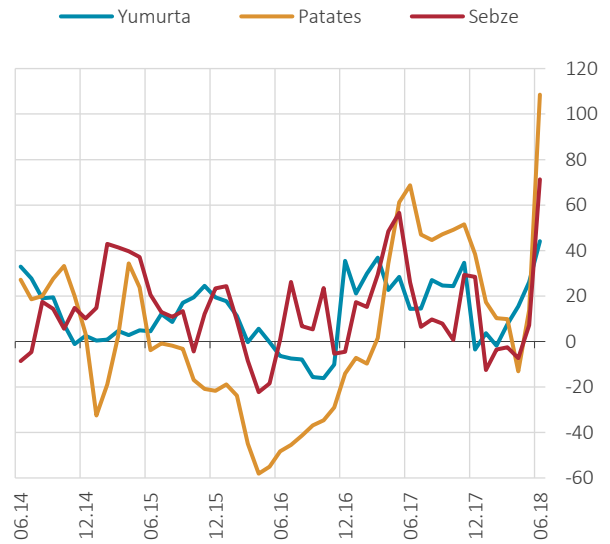

Yılın ilk çeyreğinde gerileyen işlenmemiş gıda yıllık enflasyonu ikinci çeyrekte döviz kuru gelişmeleri ve bazı ürünlerdeki olumsuz arz koşullarına bağlı olarak 16,92 puan artışla yüzde 23,23 seviyesine yükselmiştir. (Grafik 3.2.2). Nisan ayında da temelde taze meyve-sebze fiyatlarındaki ılımlı seyre bağlı olarak ilk çeyrekteki azalış eğilimini sürdüren ve oldukça düşük seviyelere gerileyen işlenmemiş gıda enflasyonunda, Mayıs ve Haziran aylarında taze meyve ve sebzelerde eğilimin tersine dönmesiyle güçlü artışlar gözlenmiştir (Grafik 3.2.3). Bu dönemde, başta kuru soğan olmak üzere sebze, patates ve yumurta fiyatlarındaki artışlar öne çıkmıştır (Grafik 3.2.4). 2018 yılı ilk çeyreğinde mevsimsel ortalamaların üstünde seyreden hava sıcaklıkları işlenmemiş gıda grubuna olumlu katkıda bulunmuş, ancak kurak geçen Nisan ayı sonrası Mayıs ayındaki aşırı yağışlar tarımsal arazilere zarar vererek bazı sebze ürünlerinin arzını olumsuz etkilemiştir. Önümüzdeki dönemde taze meyve ve sebze fiyatlarında yeni ürün arzı ile birlikte düzeltme olması beklenmektedir.

Grafik 3.2.3: Taze Meyve ve Sebze ile Diğer Gıda Fiyatları (Yıllık % Değişim)

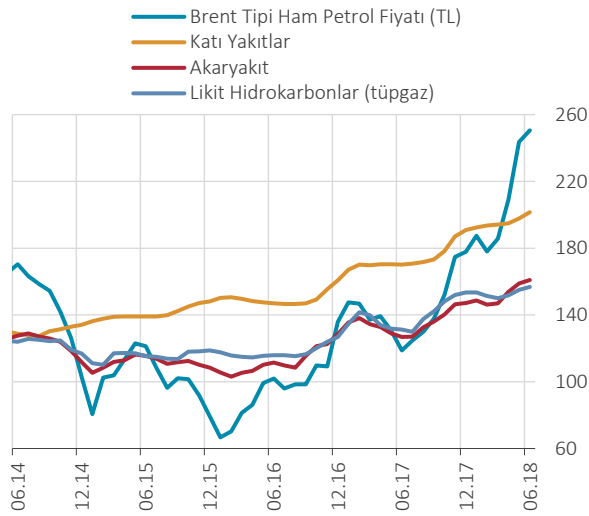
Grafik 3.2.4: Seçilmiş Gıda Kalemleri (Yıllık % Değişim)

İlk çeyrek sonunda oldukça yüksek seviyelere ulaşan işlenmiş gıda yıllık enflasyonu ikinci çeyrekte yüzde 14,47 ile nispeten yatay seyretmiştir (Grafik 3.2.2). İşlenmiş gıda fiyatlarının önümüzdeki dönem görünümü üzerinde çığ süt referans fiyatındaki son düzenlemenin olası yansımaları ile ekmek-tahıllar kaynaklı yukarı yönlü riskler bulunmaktadır. Çığ süt fiyatlarında başta yem fiyatları olmak üzere birikmiş maliyet baskılarının süt ürünleri kanalıyla işlenmiş gıda enflasyonunu olumsuz yönde etkileme potansiyeli bulunmaktadır. Ayrıca, buğday alım fiyatlarındaki artışa bağlı olarak başta ekmek olmak üzere ekmek-tahıl grubu fiyatları üzerinde de yukarı yönlü riskler söz konusudur.

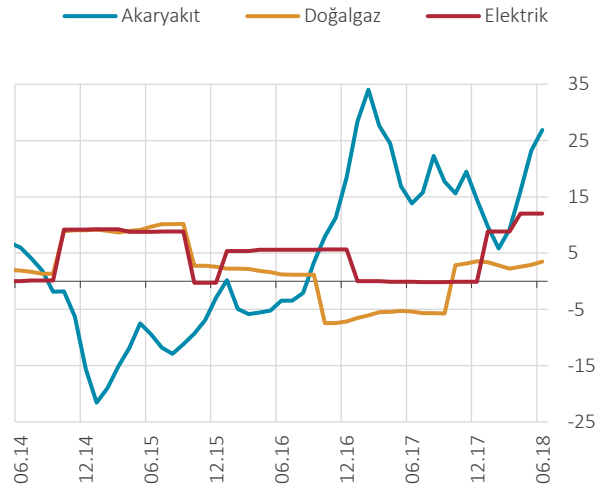
Enerji fiyatları yılın ikinci çeyreğinde yüzde 5,60 oranında artmıştır (Tablo 3.1.1). Bir önceki çeyrek sonunda 66 ABD doları olan Brent tipi ham petrolün varil fiyatı, izleyen iki ayda yukarı yönlü bir seyir izleyerek ikinci çeyrek sonu itibarıyla 75 ABD doları civarına yükselmiştir. Bu dönemde döviz kurundaki yukarı yönlü seyirle birlikte Türk lirası cinsinden petrol fiyatlarında kayda değer bir yükseliş izlenmiştir (Grafik 3.2.5). Bu çerçevede, ikinci çeyrekte akaryakıt, tüpgaz ve katı yakıt fiyatları sırasıyla yüzde 9,50, yüzde 4,54 ve yüzde 3,85 oranında artmıştır. Mayıs ayı ortalarından itibaren akaryakıtta eşel mobil sistemine geçilmiştir. Bu uygulama kapsamında maktu özel tüketim vergi tutarlarının uluslararası petrol fiyatları veya döviz kurlarına bağlı olarak yurt içi rafineri çıkış fiyatlarında meydana gelecek değişimlere göre yeniden belirlenmesi neticesinde, akaryakıt fiyatları Mayıs ayı ortasından itibaren yatay seyretmiştir. Böylelikle, enerji enflasyonunda daha olumsuz bir görünümün önüne geçilmiştir. Bu dönemde, yönetilen fiyatlardan doğalgazda önemli bir değişim olmazken, elektrik ve geçmiş enflasyona endeksleme davranışının yaygın olduğu şebeke suyu fiyatları sırasıyla yüzde 2,90 ve yüzde 3,55 oranında artmıştır (Grafik 3.2.6). Sonuç olarak, yıllık enerji enflasyonu bu çeyrekte 8,70 puan artarak yüzde 16,99'a ulaşmıştır (Grafik 3.2.1).

Grafik 3.2.5: Petrol ve Seçilmiş Yurt İçi Enerji Fiyatları
(Aralık 2010=100)

Kaynak: Bloomberg, TCMB, TÜİK.

Grafik 3.2.6: Yurt İçi Enerji Fiyatları (Yıllık % Değişim)

Kaynak: TÜİK.

3.3 Yurt İçi Üretici Fiyatları

Yurt içi üretici fiyatları (Yİ-ÜFE) yılın ikinci çeyreğinde imalat sanayi ile elektrik, gaz üretimi ve dağıtım fiyatları öncülüğünde yüzde 9,72 oranında artmıştır (Tablo 3.3.1). 2017 yılının son çeyreğinden itibaren önemli ölçüde hızlanan üretici fiyat artışları bu dönemde daha da güçlenmiştir. Böylelikle, yıllık Yİ-ÜFE enflasyonu bir önceki çeyreğe kıyasla 9,43 puan artarak yüzde 23,71'e yükselmiş ve endeks tarihinin en yüksek seviyesine ulaşmıştır (Grafik 3.3.1). Bu dönemde, döviz kuru ile başta petrol ve metaller olmak üzere uluslararası emtia fiyatlarındaki gelişmeler üretici fiyatlarını olumsuz yönde etkilemiş; buna bağlı olarak alt gruplar geneline yayılan belirgin fiyat artışları kaydedilmiştir.

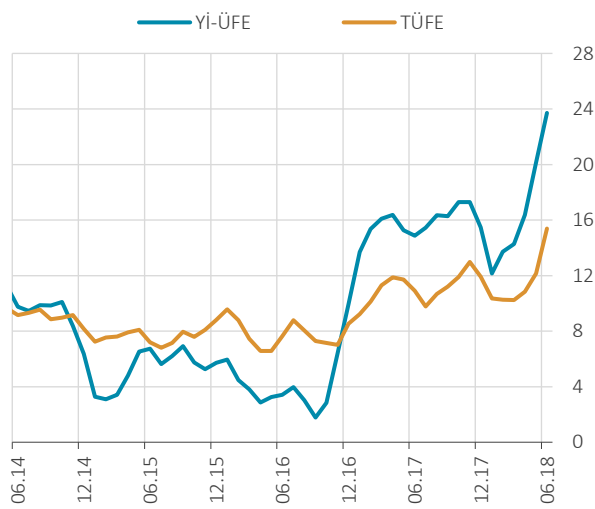
Tablo 3.3.1: Yİ-ÜFE ve Alt Kalemler (Üç Aylık ve Yıllık % Değişim)

	2017				2018		
	II	III	IV	Yıllık	I	II	Yıllık
Yİ-ÜFE	1,35	1,82	5,18	15,47	5,29	9,72	23,71
Madencilik	-2,60	1,85	6,88	16,13	6,52	7,02	24,09
İmalat	1,43	2,13	5,52	16,64	4,98	9,68	24,10
Petrol Ürünleri Hariç İmalat	1,76	1,86	5,04	16,16	5,01	9,04	22,51
Petrol ve Ana Metal Ürünleri Hariç İmalat	2,03	1,08	4,21	14,04	4,88	8,58	19,96
Elektrik, Gaz Üretimi ve Dağıtım	2,27	-2,37	-0,07	0,41	9,43	12,35	19,95
Su Temini	1,71	1,26	1,56	11,30	0,02	3,17	6,13
Ana Sanayi Gruplarına Göre Yİ-ÜFE							
Ara Mali	0,90	3,15	7,21	20,75	5,38	10,24	28,47
Dayanıklılık Tüketim Malları	3,47	2,02	3,47	16,31	3,57	6,69	16,64
Dayanıklılık Tüketim Malları (Mücevherat Hariç)	3,91	2,07	2,91	15,89	3,53	6,56	15,88
Dayanıksız Tüketim Malları	2,86	-0,88	1,00	7,69	4,32	7,61	12,39
Sermaye Mali	1,27	3,07	6,26	17,52	5,81	8,39	25,60
Enerji	-1,36	1,73	6,59	11,23	7,61	15,58	34,87

Kaynak: TCMB, TÜİK.

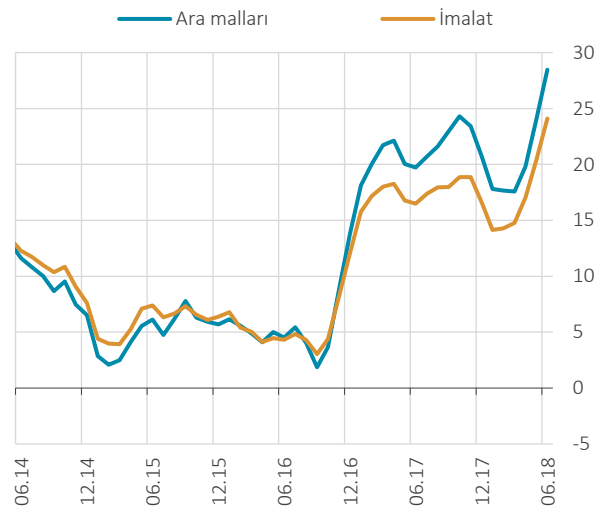
Yıllık enflasyon imalat sanayiinde yüzde 24,10'a, ara mallarında ise yüzde 28,47'ye ulaşmıştır (Tablo 3.3.1 ve Grafik 3.3.2). Bu dönemde, ithalat fiyatları ABD doları bazında görece ılımlı bir artış gösterirken, döviz kurundaki gelişmelere bağlı olarak Türk lirası bazındaki artış oldukça belirgin olmuştur (Grafik 3.3.3).

Grafik 3.3.1: Yurt İçi Üretici ve Tüketici Fiyatları (Yıllık % Değişim)

Kaynak: TÜİK.

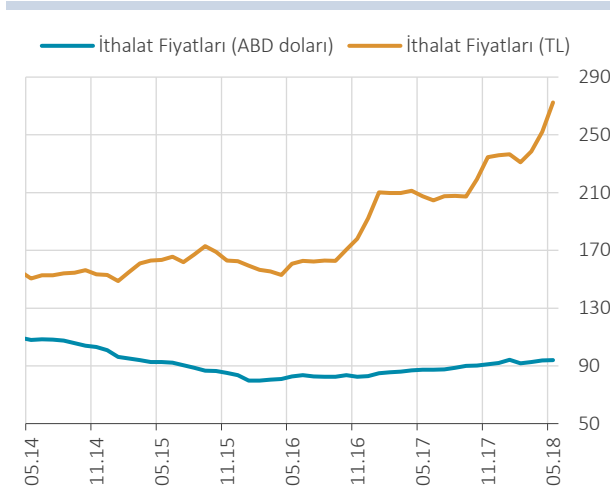
Grafik 3.3.2: İmalat Fiyatları (Yıllık % Değişim)

Kaynak: TÜİK.

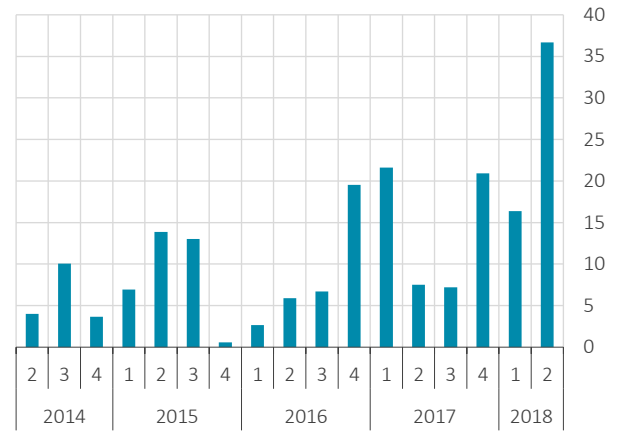
Fiyat gelişmeleri ana sanayi gruplarına göre incelendiğinde, bu çeyrekte tüm alt gruplarda güçlü fiyat artışları kaydedilmiştir (Tablo 3.3.1). Ara malı fiyatlarındaki belirgin artışta, başta demir-çelik, plastik ürünler, iplik ve elyaflar, temel kimyasal ürünler, tekstil ve kağıt ürünleri olmak üzere genele yayılan fiyat artışları etkili olmuştur. Sermaye malı fiyatlarındaki yükselişte metal yapı ürünleri, motorlu kara taşıtları ile parça ve aksesuarları ve makineler öne çıkmıştır. Enerji fiyatları ise petrol ürünleri, elektrik enerjisi üretimi, iletimi ve dağıtımı ile gaz imalatı fiyatları kaynaklı artış göstermiştir. Dayanıklı tüketim malı fiyatlarında kaydedilen artışta mobilya ve ev aletleri belirleyici olurken; dayanıksız tüketim malı fiyatları et ve et ürünleri, sıvı ve katı yağlar, basım hizmetleri ve giyim eşyası fiyatlarına bağlı olarak yükselmiştir. Bu gelişmelerle birlikte, üretici fiyatlarının ana eğilimi hakkında bilgi içeren petrol ve ana metal hariç imalat sanayi fiyatlarının mevsimsellikten arındırılmış ana eğilimi de kayda değer bir biçimde hızlanmıştır (Grafik 3.3.4). Sonuç olarak, tüketici fiyatları üzerinde üretici fiyatları kaynaklı maliyet baskıları önemli ölçüde artarak güçlü seyrini korumuştur.

Grafik 3.3.3: ABD Doları ve Türk Lirası Cinsinden İthalat Fiyatları (2010=100)

Kaynak: TCMB, TÜİK.

Grafik 3.3.4: Petrol ve Ana Metal Hariç İmalat Sanayi Fiyatları (Mevsimsellikten Arındırılmış, Yıllıklandırılmış Çeyreklik % Değişim)

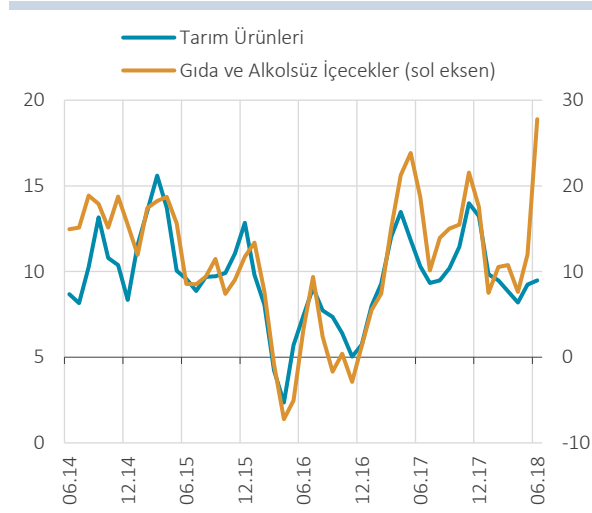

Kaynak: TCMB, TÜİK.

3.4 Tarım Ürünleri Üretici Fiyatları

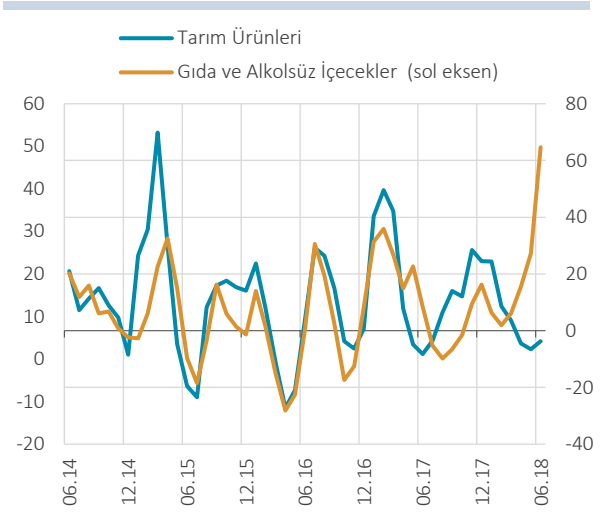
Tarım ürünleri yıllık enflasyonu ikinci çeyrekte 1,27 puan yükselerek yüzde 8,97 olmuştur (Grafik 3.4.1). Yıllık enflasyondaki bu artışta, büyük ölçüde sebze fiyatlarındaki hareketler öne çıkmıştır. İkinci çeyrekte canlı hayvan fiyatlarındaki yukarı yönlü eğilim küçükbaş hayvanlarda daha belirgin olmak üzere devam etmiştir. Buğday ve mısır gibi tahıllarda yıllık enflasyon yükseliş gösterirken, meyve ve bakliyat fiyatları aşağı yönlü bir görünüm çizmiştir. Bu dönemde, tarım ürünleri üretici enflasyonu ile gıda tüketici enflasyonu arasında önemli bir farklılaşma gözlenmiştir (Grafik 3.4.1). Ayrışmanın boyutu ana eğilim göstergelerinde daha belirgindir (Grafik 3.4.2). Tarım üretici fiyatları ana eğilimi bu çeyrekte olumlu bir seyir izlerken, gıda tüketici fiyatlarının eğilimi oldukça yüksek bir seviyeye ulaşmıştır. Örneğin, bu dönemde kuru soğan ve patatesteki üretici ve tüketici fiyat seviyeleri arasındaki makasın önemli ölçüde açıldığı izlenmiştir (Grafik 3.4.3 ve Grafik 3.4.4). Üretici ve tüketici fiyatları görünümündeki bu ayrışmada bu tip depolanabilir ürünlerdeki piyasa aksaklıkları etkili olmaktadır (Kutu 3.2).

Grafik 3.4.1: Tarım Ürünleri ve Gıda Fiyatları
(Yıllık % Değişim)

Kaynak: TÜİK.

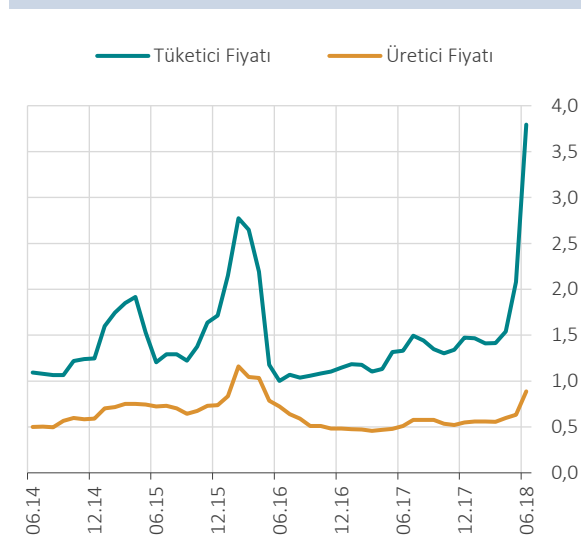
Grafik 3.4.2: Tarım Ürünleri ve Gıda Fiyatları
(Mevsimsellikten Arındırılmış,
Yıllıklandırılmış 3 Aylık Ortalama % Değişim)

Kaynak: TCMB, TÜİK.

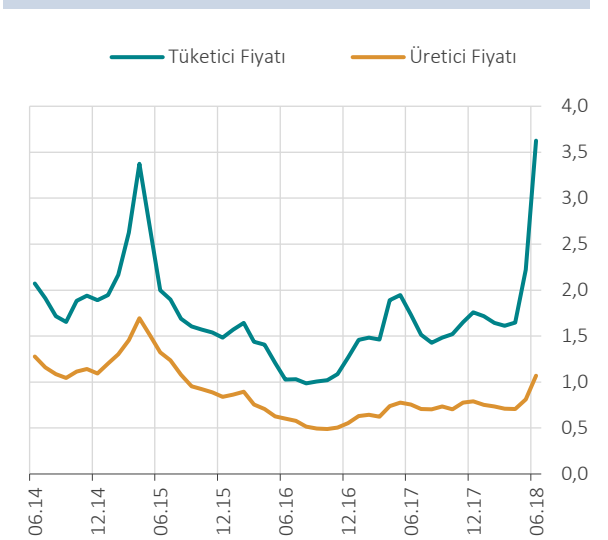
2018 yılı ilk çeyreğinde hava koşulları kaynaklı olarak olumlu seyreden arz koşulları tarım fiyatlarında aşağı yönlü bir baskı oluştururken, takip eden dönemde gözlenen sel ve dolu gibi hava koşulları sebzelerde arzı sınırlamıştır. Sebze ürünlerinde izlenen sert fiyat artışlarının, önümüzdeki aylarda iyileşmesi beklenen arz koşullarına bağlı olarak kısmen telafi edilmesi beklenmektedir.

Grafik 3.4.3: Kuru Soğan Fiyatları (TL)

Kaynak: TÜİK.

Grafik 3.4.4: Patates Fiyatları (TL)

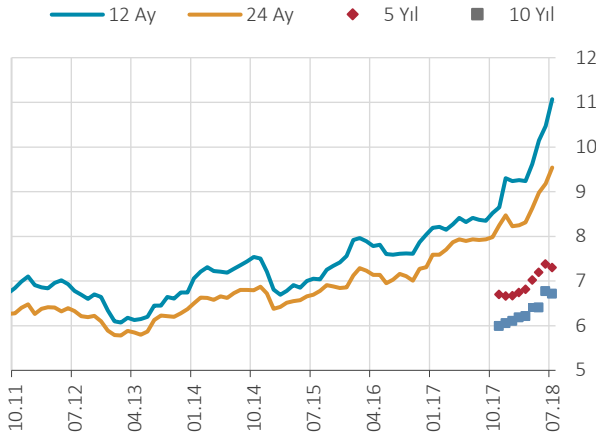

Kaynak: TÜİK.

3.5 Beklentiler

2018 yılının ilk çeyreğinde nispeten yatay bir seyir izleyen enflasyon beklentileri, yılın ikinci çeyreğinde maliyet şokları ve enflasyonun genel görünümüne bağlı olarak belirgin bir şekilde yükselmiştir. Temmuz ayı itibarıyla 12 ve 24 ay sonrasına ilişkin beklentiler sırasıyla yüzde 11,07 ve 9,54 seviyelerine ulaşmıştır (Grafik 3.5.1). 5 ve 10 yıllık uzun vadeli enflasyon beklentileri de yükselerek, enflasyon hedefinin üzerindeki görünümünü korumuştur (Grafik 3.5.1).

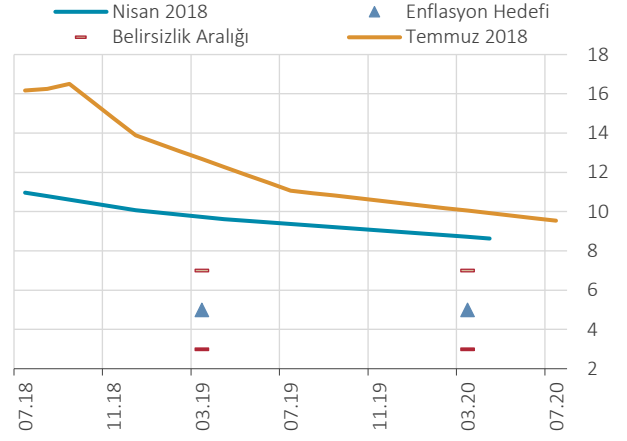
Grafik 3.5.1: TÜFE Enflasyon Beklentileri* (%)

Kaynak: TCMB.

* TCMB tarafından reel sektör ve finansal sektör temsilcileri ile profesyonellerden oluşan katılımcılara uygulanan Beklenti Anketi verileri olup, 2013 yılı öncesi için ikinci anket dönemi beklentileridir.

Grafik 3.5.2: Orta Vadeli Enflasyon Beklentileri Eğrisi* (%)

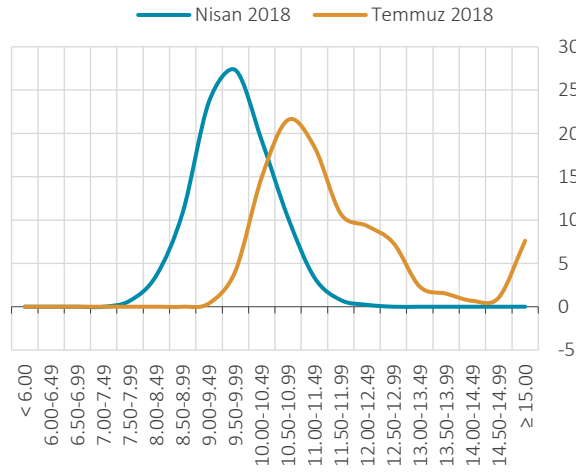

Kaynak: TCMB.

* TCMB tarafından reel sektör ve finansal sektör temsilcileri ile profesyonellerden oluşan katılımcılara uygulanan Beklenti Anketinde çeşitli vadelerde oluşan enflasyon beklentileri kullanılarak doğrusal interpolasyon yöntemiyle oluşturulmuştur.

Enflasyon beklentilerinin, kısa vadede oldukça belirgin olmak üzere, her vadede bir önceki döneme kıyasla yukarı yönlü güncellendiği izlenmektedir (Grafik 3.5.2). Bunun yanında, enflasyon beklentilerinin olasılık dağılımlarının da Nisan ayına kıyasla önemli ölçüde bozulduğu gözlenmiştir (Grafik 3.5.3 ve Grafik 3.5.4). Orta vadeli enflasyon beklentilerindeki bozulmanın devam etmesi, enflasyon görünümü üzerinde fiyatlama davranışı kaynaklı yukarı yönlü riskleri canlı tutmaktadır.

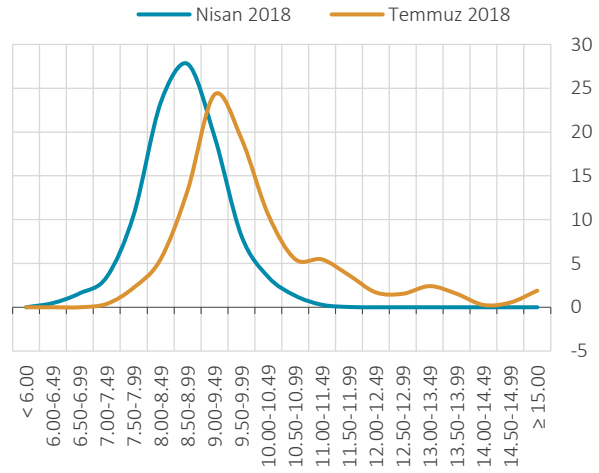
Grafik 3.5.3: Gelecek 12 Aylık Enflasyon Beklentilerinin Olasılık Dağılımı* (%)

Kaynak: TCMB.

* Yatay eksen enflasyon beklenti aralıklarını, dikey eksen ise tahmin aralığına karşılık gelen olasılıkları ifade etmektedir. Detaylı bilgi için TCMB Genel Ağ sayfasından İstatistikler/Eğilim Anketleri/Beklenti Anketi/Metaveri.

Grafik 3.5.4: Gelecek 24 Aylık Enflasyon Beklentilerinin Olasılık Dağılımı* (%)

Kaynak: TCMB.

* Yatay eksen enflasyon beklenti aralıklarını, dikey eksen ise tahmin aralığına karşılık gelen olasılıkları ifade etmektedir. Detaylı bilgi için TCMB Genel Ağ sayfasından İstatistikler/Eğilim Anketleri/Beklenti Anketi/Metaveri.

Kutu 3.1

Tütün Ürünlerinde Vergi Değişikliği ve Enflasyona Yansımaları

2018 yılının Temmuz ayı itibarıyla tütün ürünlerinden alınan vergi oran ve tutarlarında değişikliğe gidilmiştir. Bu değişiklikle birlikte vergi yapısında uluslararası ortalamalara yakınsamaya yönelik bir adım atılmış olmasının yanında, enflasyonla mücadelede para ve maliye politikaları eşgüdümünün artırılması açısından da önemli kazanımlar elde edilmiştir.

Tütün ürünlerinde Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) hesaplamasında kullanılan matrah, ÖTV'ye tabi ürünlerdeki genel uygulamadan farklı olarak, ürünün nihai perakende satış fiyatıdır. Bu yöntemle görece karmaşık olarak nitelendirilebilecek bir vergilendirme yapısı ortaya çıkmaktadır.¹ Tütün ürünlerinde nihai satış fiyatı (Y); üretici fiyatı (X), bayi-dağıtıcı (perakendeci-toptancı) payı, nispi ve maktu ÖTV ile KDV tutarlarının toplamından oluşmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1: Tütün Ürünlerinde Nihai Satış Fiyatının Belirlenmesi

Nihai Satış Fiyatı:	Y
Üretici Fiyatı:	X
Bayi/Dağıtıcı Geliri (p= bayi-dağıtıcı payı, %):	Y * p
Nispi ÖTV Tutarı (ötv= nispi ÖTV oranı, %):	Y * ötv
Paket Başına Maktu ÖTV Tutarı:	M
Toplam ÖTV Tutarı:	(Y * ötv) + M
KDV Tutarı (kdv= KDV oranı, %):	[X + (Y * p) + (Y * ötv) + M] * kdv

$$\text{Nihai Satış Fiyatı} = \text{Üretici Fiyatı} + \text{Bayi/Dağıtıcı Geliri} + \text{ÖTV Tutarı} + \text{KDV Tutarı}$$

$$Y = X + (Y * p) + [(Y * ötv) + M] + [X + (Y * p) + (Y * ötv) + M] * kdv$$

$$Y = \frac{(1 + kdv) * (X + M)}{1 - (1 + kdv) * ötv - (1 + kdv) * p}$$

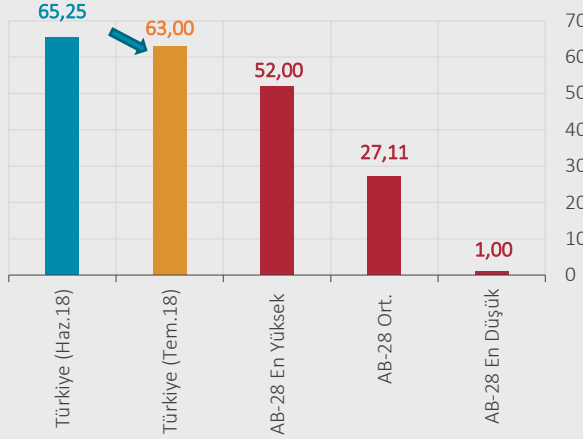
Kaynak: Atuk ve Özmen (2016).

Fiyat oluşumu incelendiğinde, nihai satış fiyatı ile KDV oranı, ÖTV oranı ve bayi-dağıtıcı payı arasındaki ilişkinin doğrusal olmadığı izlenmekte; vergi oranlarında seviye yükseldikçe bir birimlik artışın nihai fiyatlara yansımaları (mali çarpan etkisi) daha yüksek bir oranda olmaktadır. Mevcut vergi yapısı yüksek oranda nispi vergiye dayalı olup, nispi ÖTV oranı 2018 yılı ilk yarısı itibarıyla yüzde 65,25 ile Avrupa Birliği ortalaması olan yüzde 27'lerden bir hayli yüksek bir seviyededir (Grafik 1). Ayrıca, AB-28 ülkeleri ile kıyaslandığında, en yüksek nispi ÖTV oranının Temmuz ayında yapılan güncelleme sonrasında dahi Türkiye'de olduğu izlenmektedir (Grafik 2).

Nispi ÖTV oranı düştükçe mali çarpan etkisi de azalmaktadır (Grafik 3). Yakın dönemdeki vergi değişikliği öncesinde mali çarpan yaklaşık 8 olup, bu durum üretici ya da maktu ÖTV tutarında 10 kuruşluk bir artışın nihai satış fiyatına 80 kuruş civarında yansımakta olduğu anlamına gelmektedir. Diğer bir ifadeyle, yüksek çarpan nedeniyle maktu vergideki ya da üretici fiyatındaki küçük bir artışın nihai satış fiyatına yansımaları yüksek bir oranda olmaktadır.

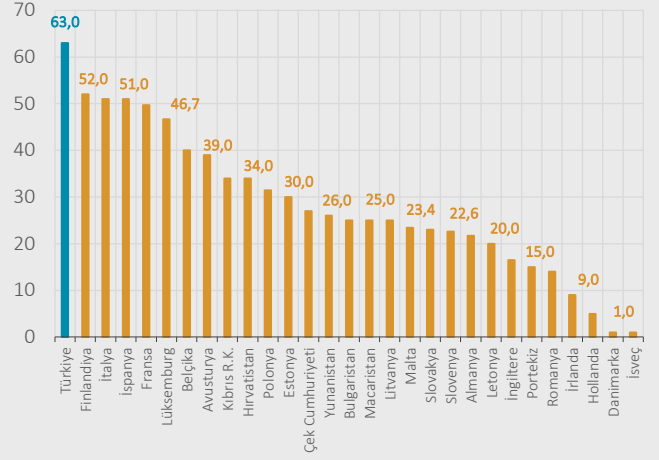
¹ Konuya dair kronolojik gelişim ve daha detaylı bilgi için bk. Atuk, Çebi, Özmen (2011), TCMB (2013), Atuk ve Özmen (2016).

Grafik 1: Nispi ÖTV Oranı Karşılaştırması: Türkiye ve Avrupa Birliği (%)

Kaynak: AB Komisyonu (2018).

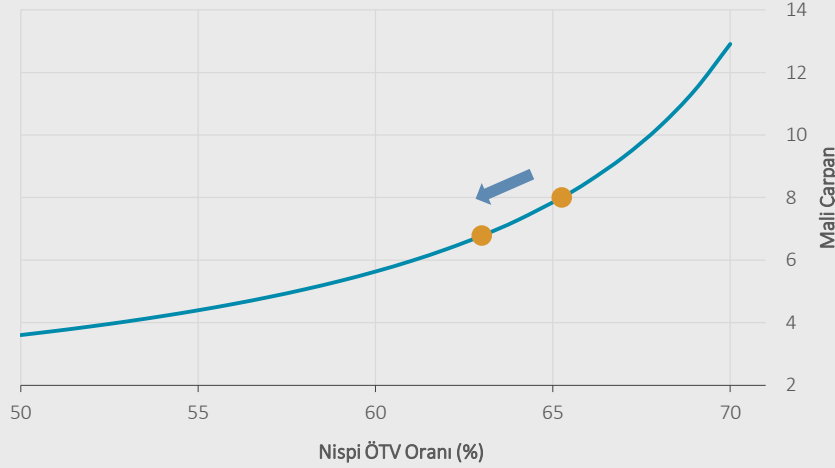
Grafik 2: AB-28 Ülkelerinde Nispi ÖTV Oranları (%)

Kaynak: AB Komisyonu (2018).

Yönetilen/yönlendirilen fiyat ve vergi ayarlamaları konusunda para ve maliye politikaları arasında artan eşgüdüm neticesinde, Temmuz ayı ile birlikte, nispi ÖTV oranı yüzde 65,25'ten yüzde 63'e indirilirken, paket başına maktu ÖTV tutarı 32,46 kuruştan 42 kuruşa yükseltilmiştir. Bu uygulama sonucunda, kısa vadeli enflasyon baskıları sınırlanmakla kalmamış, daha da önemlisi mali çarpan 8'den 6,8 seviyesine gerilemiştir (Grafik 3). Böylelikle, önümüzdeki dönem için üretici fiyatı ya da maktu vergilerdeki bir artışın olası enflasyona yansımaya potansiyeli de sınırlanmıştır. AB ülkeleri ile yapılan kıyaslama bu alanda halen kat edilecek mesafe olduğuna ve bu düzenlemenin, uluslararası uygulamadaki vergilendirme yapısı ile uyum konusunda bir başlangıç oluşturduğuna işaret etmektedir.

Grafik 3: Nispi ÖTV Oranı (%) ve Mali Çarpan

Kaynak: TCMB Hesaplamaları.

Sonuç olarak, orta/uzun vadeli bir perspektifle bakıldığında, nispi verginin nihai satış fiyatı içindeki ağırlığı düşürülürken maktu verginin payının artırılması vergi ve üretici fiyat ayarlamalarının nihai satış fiyatı üzerindeki çarpan etkisini azaltan ve aynı zamanda AB ortalamalarına yakınsama anlamında da önem arz eden bir uygulama olmuştur. Bu yönüyle, yapılan düzenleme para ve maliye politikaları arasında artan eşgüdüme örnek teşkil etmekle birlikte, önümüzdeki dönemde yönetilen/yönlendirilen fiyat ve vergi ayarlamaları dışındaki alanlarda da eşgüdümün güçlendirilmesi enflasyonla mücadelede önemli katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

Atuk, O. ebi, C. ve zmen, M. U. (2011), "Tütün rnlerinde zel Tüketim Vergisi Uygulaması", TCMB Ekonomi Notları No. 11/16.

Atuk, O. ve zmen, M.U. (2016), "Firm Strategy and Consumer Behaviour under a Complex Tobacco Tax System: Implications for the Effectiveness of Taxation on Tobacco Control", Tobacco Control, 26(3), 277-283.

TCMB (2013), "Tütün rnlerinde Vergilendirme Yönteminde Son Deęiřiklikler ve TV Artışlarının Fiyatlara Etkisi", 2013-I Enflasyon Raporu, Kutu 3.1.

European Commission (2018), "Excise Duty Tables, Part III-Manufactured Tobacco", Directorate-General Taxation and Customs Union.

Kutu 3.2

İşlenmemiş Gıda Enflasyonunda Yapısal Sorunlar ve Çözüm Önerileri

2018 yılı ilk yarısında tüketici enflasyonundaki yükselişe en belirgin katkı yaş sebze ürünleri öncülüğünde işlenmemiş gıda grubundan gelmiştir. 2018 yılının ilk çeyreğinde olumlu bir görünüm sergileyen işlenmemiş gıda fiyatları, ikinci çeyrekte özellikle taze sebze fiyatlarındaki yüksek ivmelenme kaynaklı olarak mevsim normallerinin çok üzerinde bir artış sergilemiştir (Tablo 1). Yılın ikinci çeyreğinde yaş sebze fiyatlarındaki yüksek artışta aşırı yağış, sel, dolu gibi meteorolojik faktörler ile patates ve domates gibi çeşitli ürünlerde gözlenen bitki hastalıklarının yol açtığı üretim kayıpları belirleyici olmuştur.

Bu kutuda, işlenmemiş gıda ürünlerinde gözlenen yüksek artışların arkasında yatan konjonktürel sebepler yapısal sorunlar merceğinden bakılarak değerlendirilmiş ve yapısal sorunlara çözüm olabileceği değerlendirilen politika önerileri tartışılmıştır. Bu çerçevede; dönemsel arz açıkları, stoklama ve fiyat spekülasyonu yapma davranışları, tedarik zincirindeki araçların çokluğu ve geri kalmış lojistik süreçler yapısal sorunlar olarak ön plana çıkmaktadır.

Tablo 1: Ürün Grupları Bazında Yıllık Enflasyon (%)

Ürün Grupları	Mart 2018	Haziran 2018	2013-2017 Yılları Mart Ayları Ortalaması	2013-2017 Yılları Haziran Ayları Ortalaması
Gıda ve Alkolsüz İçecekler	10,37	18,89	9,89	11,12
İşlenmiş Gıda	14,42	14,47	9,15	9,29
İşlenmemiş Gıda	6,31	23,23	10,61	13,47
Taze Sebze	-2,29	83,58	11,96	14,20
Taze Meyve	4,79	4,15	12,06	17,40

Kaynak: TÜİK.

2018 yılının ikinci çeyreğinde işlenmemiş gıda fiyatlarındaki güçlü ivmelenmenin başlıca belirleyicisinin çeşitli taze sebze ürünlerindeki dönemsel arz açığı olduğu görülmektedir. Türkiye’de işlenmemiş gıda ürünlerinde zaman zaman ortaya çıkan arz açıklarının ani ve yüksek fiyat artışlarına sebebiyet vermesi asıl itibarıyla yapısal faktörlerden kaynaklanmaktadır. Bu noktada, etkin ve dinamik bir tarımsal üretim planlaması yapılamaması önemli bir yapısal sorun olarak görülmektedir. Üretim planlaması yapılabilmesi için tarımsal istatistik, rekolte tahmini ve erken uyarı sistemi altyapısının güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede, tarımsal istatistiklerin kapsamının genişletilmesi ve kalitesinin artırılması büyük önem taşımaktadır. Ek olarak, tarımsal rekoltenin dinamik olarak takibi ve tahminine imkân sağlayacak sistematik bir yapının kurulması da arz sürekliliğini ve fiyat istikrarını korumak için gerekli önlemlerin zamanında alınmasına katkı sağlayacaktır. Dönemsel arz açıklarına yol açan bir diğer yapısal sorun da özellikle yaş sebze ürünlerinde tarla-sera-tarla geçişlerinin iyi idare edilememesidir. Söz konusu geçişler kısa süreli de olsa arz açıklarına yol açmakta ve piyasada hüküm süren araçlara fiyat spekülasyonu yapma ve aşırı kazanç sağlama imkânı getirmektedir. Tarla-sera ve sera-tarla geçiş süreçlerinde arz sürekliliğinin sağlanması adına bütüncül bir yaklaşım geliştirilip uygulamaya konulmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çerçevede, mevcut seraların rehabilite edilmesi ve yeni modern seraların kurulmasının teşvik edilmesi öncelik taşımaktadır.

Türkiye’de patates, limon, kuru soğan ve elma gibi saklanabilir yaş meyve ve sebze ürünlerinin depolanması ve depolanan ürünlerin tedarik zincirine sokulması sürecinde zaman zaman piyasa aksaklıkları yaşanmaktadır. Söz konusu piyasa aksaklıkları, özellikle arz açığı olduğu dönemlerde, ilgili ürün fiyatlarında ani ve hızlı artışlara yol açabilmektedir. Bu çerçevede, lisanslı depoculuk ve ürün ihtisas borsacılığı sisteminin etkin olarak çalışmasının önemi vurgulanmalıdır. Söz konusu sistem uzun süre saklanabilen ve standardize edilebilen hububat ve baklagiller gibi tarım ürünlerinin depolanmasına ve derin bir piyasada ticaretine imkân vermektedir. Lisanslı depoculuk üreticinin finansmana erişimini kolaylaştırmakta, kayıt dışılığı azaltmakta, ürünün zamanlama ve miktar olarak dengeli şekilde piyasaya sürülmesine zemin hazırlamakta ve böylelikle saklanabilir gıda ürünleri piyasalarında sağlıklı ve istikrarlı fiyat oluşumuna katkı yapmaktadır (Songül ve Tümen, 2017). Ayrıca, patates ve kuru soğan gibi ürünlerin saklandığı doğal depoların düzenlenerek depoculuk faaliyetlerinin kayıt altına alınması da piyasa bozucu kolektif hareketlerin önüne geçilmesi açısından kritik önem taşımaktadır.

Türkiye’de işlenmemiş gıda ürünlerine ilişkin bir diğer yapısal sorun tedarik zincirindeki aracılardan çokluğu ve gelişmiş ülke uygulamalarının gerisinde kalan lojistik süreçlerdir. Birçok gelişmiş ülkede gıda üretimi, dağıtımı ve pazarlaması büyük ölçüde üretici birlikleri tarafından yapılırken, ülkemizde üretici birliklerinin tedarik zincirindeki payı son derece sınırlıdır. Türkiye’de tarımsal ürünlerin temini, taşınması, muhafaza edilmesi, ambalajlanması ve tasniflenmesi gibi pazarlamaya ilişkin fonksiyonların birçoğu araçlar tarafından yerine getirilmektedir. Bu durum bir taraftan üreticilerin araçlara olan bağımlılığını artırırken, diğer taraftan, pazarlama kanallarının uzamasına, maliyetlerin artmasına ve pazarlama payının yükselmesine sebebiyet vererek nihai tüketici fiyatını yukarıya çekmekte ve fiyat istikrarını bozmaktadır (Songül, 2017). Diğer yandan, küçük çiftçilerin genel olarak tüccara ve diğer araçlara borçlu olması ve tarımsal faaliyetini söz konusu kayıt dışı borçluluk üzerinden devam ettirebilmesi çiftçinin tarımsal katma değerden hak ettiği payı alamamasına yol açmaktadır. Bu durum da üretimi caydırmakta ve fiyatlar üzerinde yukarı yönlü baskı yapmaktadır.

İşlenmemiş gıda tedarik zincirindeki lojistik süreçlerin iyileştirilmesi bağlamında toptancı hallerinin modernizasyonu kritik önem taşımaktadır. Ülkemizde elverişsiz koşullarda faaliyet yürüten 175 toptancı hali, piyasa yapısını sığ ve parçalı hale getirmektedir. Belediye işletmeciliğine dayanan mevcut hal işletim modeli ve mülkiyet yapısı eksik rekabete yol açmaktadır. Ayrıca, hallerin mevcut konumları (ulaşım, lojistik, teknoloji gibi) değişen altyapı koşullarına uymamakta ve üretim ve tüketim noktaları arasında etkin dağıtımı sağlamak açısından yetersiz kalabilmektedir. Kısacası, mevcut durum uluslararası standartlar ve iyi uygulamalarla kıyaslandığında, verimlilik ve etkinliği artırma anlamında iyileştirme alanları olduğu gözlenmektedir. Tüm bunların sonucu olarak da, işlenmemiş gıda ürünlerinde sağlıklı ve istikrarlı fiyat oluşumu sağlanamamakta, gıda güvenliği kontrol ve denetim hizmetleri hak ettiği ölçüde yapılamamaktadır.

Türkiye’de yaş meyve ve sebze ürünleri tedarik zincirindeki lojistik süreçlerin modernleştirilmesi amacı doğrultusunda sebze ve meyvelerin toptan ve perakende ticaretinde uyulması gereken standart uygulamalara ilişkin usul ve esaslar hakkında tebliğ 2017 yılında yayımlanmıştır. Söz konusu tebliğ çerçevesinde, meyve ve sebze ürünlerinin hasat sonrasında uluslararası normlara uygun tek ve çok kullanımlık ambalajlarla paketlenmesi, nakliye süreçlerinin iyileştirilmesi amacıyla soğutuculu araçlarla taşınması ve perakende satış noktalarında soğutuculu reyonlarda sergilenmesi hususlarında yeni standartlar belirlenmiştir. Bununla birlikte, uygulamada gecikmeler yaşandığı görülmektedir.

Sonuç olarak, işlenmemiş gıda ürünlerinde zaman zaman gözlemlenen ani ve yüksek fiyat artışları her ne kadar meteorolojik ve fenolojik faktörlerin doğal bir sonucu olarak görülse de, asıl itibarıyla işlenmemiş gıda üretiminde, depolanmasında ve tedarik zincirinde karşılaşılan yapısal sorunlar önem arz etmektedir. Meteorolojik ve fenolojik faktörlerin işlenmemiş gıda ürünleri fiyatları üzerindeki olumsuz etkilerinin, etkin ve dinamik bir üretim planlaması yapılarak, depolama faaliyetleri düzenlenerek, tedarik zincirindeki lojistik süreçler modernleştirilerek ve aracı sayısı azaltılarak en aza indirilebileceği düşünülmektedir.

Kaynakça

Songül, H. ve Tümen, S. (2017). Lisanslı Depoculuk Sistemi Fiyat İstikrarına Nasıl Katkı Sağlıyor? Merkez Bankası Güncesi Blog Yazısı.

Songül, H. (2017). Yaş Meyve-Sebze Tedarik Zincirinde Fiyat Oluşumu. Merkez Bankası Güncesi Blog Yazısı.